۱۴۰۲۸۱
۲۹۷/۰۷
ت ۹۳۳ ب

تبصرهٔ فارسی - یا - جامع محمدی

عمو ۴

برای

سال پنجم و ششم ابتدائی

تألیف

آقای آقا سید محمد بیرجندی مدیر مدرسهٔ

متوسطه تدین

مطابق

پروگرام جدید وزارت جلیله معارف ۲۳۹۷.۹

چاپ هفتم

حق طبع

محفوظ و مخصوص است به کتابخانهٔ سعادت

طهران ۱۳۲۹

کتابخانهٔ آستان قدس مشهد
شماره ثبت ~~۳۹۰۷۰۹~~
تاریخ آبان ۸۰

سازمان کتابخانه ها، موزه ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی

اداره مخطوطات

نام کتاب: تبصره فارسی یا جامع احمدی
مؤلف: سید محمد بیرجندی (تدین)
موضوع: فقه — زبان: فارسی
سال چاپ: ۱۳۲۹ق — محل چاپ: تهران
کاتب: جمال الدین نسخی
طول: ۱۶٫۳ — عرض: ۱۰ — شماره صفحه ها: ۹۶ صفحه
شماره عمومی: ۲۸۸۷۴ — کتابخانه / بخش:
وقفی / خریداری: — تاریخ:
مصور ☐ — درسی ☒ — گراوری ☐ — افست ☐
ملاحظات: برای سال پنجم و ششم ابتدائی

سواد حکم وزارت معارف

وزارت معارف و اوقاف

تاریخ ۱۲ برج جوزا قوی ئیل ۱۲۹۸

نمره ۱۰۶۲۲ وزارت معارف بر حسب آراء شورای عالی که در جلسه رسمی ۲۱ ... منعقد گردیده
جامع محمدی را تالیف آقای مدرس را بدقت مدخله نموده مطابقت آنرا با پروگرام های مدارس جدیده تصدیق
و مقرر میدارد که جلد اول آن در کلاس دوم و جلد دوم آن در کلاس سوم و چهارم و جلد سوم در کلاس پنجم
و ششم مدارس ابتدائیه تدریس شود (نظر به کمیسیون معارف)

دیباچه

بسم الله تعالی بعد الحمد و الصلوة محض خدمت بعالم اسلامیت و ابنای
وطن و دفع زحمت اولیای مدارس اسلامیه بر آن شد که یکدوره شرعیات
کلاس های دوره ابتدائی تالیف نماید بقسمیکه با اصول تدریس نو موافق
بوده و از اجمال مخل و اطناب ممل خالی تا هم آقایان معلمین را از رنج تدریس
و تفهیم آسوده و هم شاگردان بسهولت استفاده نمایند
اینک بحمد الله بتالیف آن موفق شده و آنرا به سه دوره تقسیم نموده
دوره اول و دوم را موسوم به شرعیات یا جامع محمدی ساخته و دوره
سوم را بجهاتی موسوم به تبصره فارسی یا جامع محمدی نموده
برای استحضار خاطر آقایان معلمین محترم مواد ذیل را
ماده (۱) در این کتاب فقط مواد پروگرام نوشته شده
بر آن اجتناب شده است

ماده (۲) در این کتاب فقط مختصری از کلیات واجبات ذکر
شده و از مستحبات و مکروهات بندرت نام برده شده است

ماده (۳) مواد این کتاب از تبصره علامه و شرایع و متن لمعه
اتخاذ شده است

ماده (۴) محض استحکام عقاید اسلامی اصول دین اسلام
با ادله اجمالیه در اول این کتاب بعنوان مقدمه نگاشته
شده است

ماده (۵) در آخر هر مبحثی سؤالاتی راجع به آن را یادداشت
کرده تا همراهی برای سؤال بدست آمده و هم برای تمرین
شاگردان مفید باشد

ماده (۶) در آخر کتاب ملحقه بعضی احکام نیز مطهر و وضو
و سادکی بیان شده است

(محمد مدرس)

مقدمه

بسم الله الرحمن الرحیم

درس اول

اصول دین اسلام چیزیستکه هرکس بآن اعتقاد دارد مسلمان است

اصول دین اسلام سه چیز است: توحید - نبوت - ومعاد

اصول مذهب شیعه آن است که هر مسلمانی بآن اعتقاد دارد شیعه است والا سنی است

اصول مذهب دو چیز است: عدل - امامت

پس مجموع اصول دین ومذهب پنج است

اثبات وجود خدا

از برای این عالم صانعی است که آنرا ساخته وایجاد کرده است وما همان صانع را خدا گوئیم بدلیل آنکه هیچ شئ بدون فاعل ممکن نیست

موجود شود پس آن کسیکه تمام موجوداترا از آسمانها وزمینها وآنچه درآنها است خلق کرده همان خدا است

درس دوم

توحید یعنی خدای عالم یکی است ودو نیست بدو دلیل

اول آنکه اگر دو بودی نظام عالم بر هم خوردی

دوم آنکه اگر دو خدا باشد یا هر دو از تمام حیثیات مساوی باشند در صورت اول دو بودن معقول نیست ودر صورت دوم آنکه اکمل است همان خدا است پس باید خدا یکی باشد

عدل یعنی خدای عالم عادل است وظالم نیست بدلیل آنکه ظلم قبیح است واز خدا روا نیست

صفات ثبوتیه

صفات ثبوتیه خدا هشت است

١- قدرت یعنی توانستن ٢- علم یعنی دانستن
٣- حیوة یعنی زنده بودن ٤- اراده یعنی قصد داشتن
٥- ادراک یعنی فهمیدن ٦- قدیم وابدی یعنی همیشه بوده وخواهد بود ٧- تکلم یعنی گفتن بزبان
٨- صادق یعنی راستگو

قادر وعالم وحیّ است ومرید ومدرک
پس قدیم وابدی دان متکلم صادق

بدلیل انکه اگر این صفات در خدا نبودی ناقص بودی وخدا کامل است

درس سوم

صفات سلبیه

صفات سلبیه یعنی صفاتیکه در خدا نیست هفت است

اول مرکب از چیزی نیست دوم جسم نیست
سوم مرئی نیست چهارم محل چیزی نیست

پنجم شریک ندارد ششم صفاتش زاید بر ذاتش نیست
هفتم بی نیاز از غیر است

نه مرکب بود وجسم نه مرئی نه محل
بی شریکست ومعانی تو غنی دان خالق

بدلیل انکه اگر این صفات در خدا بودی ناقص بودی وخدا کامل است

نبوت

نبوت - یعنی پیغمبرانیکه از جانب خدا آمده اند که اول آنها حضرت آدم ع وآخر آنها پیغمبر ما محمد بن عبد الله صلی الله علیه وآله است همه برحق بوده اند بدلیل آنکه بر خدا لازم است برای راهنمائی بندگانش پیغمبری بفرستند تا خیر وشر را بآنان بفهمانند واگر نفرستند مردم در گمراهی خواهند افتاد واین ظلم است وظلم از خدا روا نیست هر پیغمبری برای اثبات نبوت خود ناچار است که

معجزه داشته باشد تا صادق از کاذب تمیز داده شود
چنانچه پیغمبر ما معجزه بسیار داشت که بزرگترین آنها قرآن است
معجزه: معجزه عبارت است از آوردن چیزهائی که
خوارق العاده بوده و دیگران از آوردن مثل آن عاجز باشند

درس چهارم
امامت

امام یعنی حضرت علی بن ابیطالب ع با یازده فرزندش
از جانب خدا و رسول خلیفه بوده اند
بدلیل آنکه بعد از پیغمبر جانشینی لازم است که حافظ
احکام او بوده و آنها را بمردم برساند و چون ایشان
بعد از پیغمبر اعلم بودند و پیغمبر هم بامامت آنان
تصریح نمود پس این دوازده تن امامند

۱- علی بن ابیطالب ع — ۲- امام حسن مجتبی ع
۳- امام حسین ع — ۴- امام زین العابدین ع
۵- امام محمد باقر ع — ۶- امام جعفر صادق ع
۷- امام موسی کاظم ع — ۸- امام رضا ع

۹- امام محمد تقی ع — ۱۰ امام علی النقی ع
۱۱- امام حسن عسکری ع — ۱۲- حضرت صاحب الزمان
عجل الله تعالی فرجه که الآن زنده و از انظار غائب
و روزی ظاهر خواهد شد و زمین را پر از عدل
و داد خواهد کرد بعد از آنکه پر از ظلم وجور شده
باشد این دوازده تن را با حضرت رسول ص و حضرت
فاطمه زهرا ع چهارده معصوم گویند

درس پنجم
شرایط نبوت و امامت

شرایط عمده نبوت و امامت دو چیز است: اول
علم - دوم عصمت
مقصود از علم ایشان آن است که هر چیزی را که
بخواهند بفهمند فوراً بفهمند
مقصود از عصمت ایشان آن است که هیچوقت باقدرت
برخلاف قانون الهی رفتار ننمایند

بدلیل آنکه اگر عالم نباشند جاهل خواهند بود و جاهل لایق نبوت و امامت که ریاست عامه است نیست و اگر عصمت نداشته باشند اعتمادی بقول و فعل آنها نخواهد بود

معاد یعنی تمام مردم بعد از مردن در روز قیامت زنده میشوند و جزای اعمال خود را می بینند بدلیل آنکه جزای خوبی و بدی اشخاص در دنیا آن طوریکه باید بآنها نمیرسد و این منافی با عدل خدا است پس بر خدا لازم است که دوباره مردم را زنده نماید و مجازات اعمال آنان را بدهد

سؤالات راجع باصول دین

اصول دین اسلام چیست؟ - اصول دین اسلام چند چیز است؟ اصول مذهب شیعه چیست؟ - اصول مذهب شیعه چند چیز است؟ خدا کیست؟ - بچه دلیل خدائی هست؟ - توحید یعنی چه؟ - بچه دلیل؟ عدل یعنی چه؟ - بچه دلیل؟ - صفات ثبوتیه چند تا است؟ - کدامند؟ - بچه دلیل این صفات در خدا هست؟ - صفات

سلبیه چند تا است؟ و کدامند؟ - بچه دلیل این صفات در خدا نیست؟ - نبوت یعنی چه؟ - بچه دلیل؟ - هر پیغمبری برای اثبات نبوت خویش چه باید داشته باشد؟ - معجزه چیست؟ - بزرگترین معجزه پیغمبر ما چیست؟ - امامت یعنی چه؟ - بچه دلیل؟ - اسامی دوازده امام را بیان نمائید؟ - چهارده معصوم کیانند؟ - شرائط عمده نبوت و امامت چیست؟ - مقصود از علم آن چیست؟ - مقصود از عصمت ایشان چیست؟ - بچه دلیل؟ - معاد یعنی چه؟ - بچه دلیل؟

درس ششم

فروع دین اسلام بر چهار قسم است: عبادات - عقود - ایقاعات - احکام

عبادات افعالی است که مشروط بقصد قربت باشد مانند نماز و روزه

عقود افعالی ست که محتاج بایجاب و قبول باشد مثل معاملات و نکاح

ایقاعات افعالی است که فقط محتاج بایجاب باشد مانند طلاق

احکام آن است که محتاج بایجاب وقبول نباشد
مثل دیات وقصاص ومیراث

احکام خمسه تکلیفیه

احکام خمسه تکلیفیه از این قرار است
واجب مستحب مکروه حرام مباح
واجب آن است که فعلش ثواب وترکش عقاب
داشته باشد چون نماز وروزه
حرام آن است که فعلش عقاب داشته باشد مانند
ظلم بر مردم ودزدی وغیره
مستحب آن است که فعلش ثواب داشته باشد
وترکش عقابی نداشته باشد مانند احسان به
فقراء وغیره
مکروه آن است که ترکش بهتر است مانند صرافی
وغیره

اول آب مطلق دوم زمین سوم سنگ وکهنه چهارم
آفتاب پنجم آتش ششم نقص وتبعیت هفتم استحاله
هشتم انقلاب نهم اسلام دهم زوال عین
آب مطلق پاک کننده است هر چیز را که نجس شده
باشد
زمین پاک کننده است کف پا وته کفش را بعد
از زوال عین نجاست
آفتاب پاک کننده است دو چیز را بعد از خشکانیدن
وزوال عین نجاست
اول زمین وهر چه قابل نقل نباشد مانند در و
دیوار ودرختان وغیره دوم حصیر وبوریا
آتش پاک کننده است هر چیز نجس را که خاکستر نماید

درس دهم

نقص پاک کننده است آنچه را که باقی بماند مثل آنکه

ـ طریق سنگ وکهنه را معلم از خارج بیاموزد

٢٨٨٧ ٣٢٠٧٠٩٢ ٢٩٧٤٢ ٠٩

دو ثلث آب انگور بخار شود اما تبعیت مثل آنکه آلات
شیره پزی بعد از ثلثان شدن آب انگور پاک میشود
استحاله یعنی بدل شدن شیء نجس بشیء پاک مثل آنکه
مردار و عذره بدل بخاک یا کرم گردد یا آنکه آب
نجس شیر حیوان حلال گوشت گردد
انقلاب مثل آنکه شراب سرکه شود
اسلام پاک کننده است بدن کافر را از نجاست کفر
* زوال عین یعنی برطرف شدن نجاست از باطن گوش
و حیوان مثل برطرف شدن نجاست از باطن گوش
و دهن و بینی و چشم و غیره

تذکره آب مضاف پاکست لیکن پاک کننده نیست
و رفع حدث و خبث هم با آن جایز نیست

درس یازدهم

تطهیر شیء نجس هر چیزیکه نجس شود بیکمرتبه شستن
در آب کثیر و جاری و دو مرتبه با آب قلیل که آب

میکنند و اگر قابل فشار باشد باید آنرا فشار هم داد
هرگاه علم بموضع نجاست داشت باید همان موضع را
بشویند و در صورت جهالت تمام آن شیء را بشویند
ظرفی را که سگی بلیسد یا از آن بیاشامد باید آنرا
با خاک پاک یکدفعه مالید و بعد دو مرتبه با
آب بشویند
ظرفی را که خوک زبان بزند یا از آن بیاشامد
باید آنرا هفت مرتبه با آب شست و ظروف مشرکین
طاهر است تا وقتیکه علم بنجاست آنها حاصل شود

سؤالات

آب بر چند قسم است ؟ - آب مطلق کدام است ؟ - آب مضاف چیست ؟
آب مطلق بر چند قسم است ؟ - و حکم آب جاری چیست ؟ - حکم آب باران
چیست ؟ - آب ایستاده بر چند قسم است ؟ - آب کثیر کدام است ؟ -
آب کثیر اگر نجس شود چگونه باید آنرا تطهیر کرد ؟ - آب قلیل چیست ؟ -
آب قلیل اگر نجس شود چگونه پاک میشود ؟ - کر از حیث وزن چند
است ؟ - مساحت کر چقدر است ؟ - کر از حیث مساحت چند تا

آب باران چیست ــ حکم آب مضاف چیست ــ آب نجس بخود ده
حیوانات پاکند یا نجس ــ نجاسات چند چیز است ــ مطهرات
کدامند ــ آب مطلق چه چیز را پاک میکند ــ زمین چه چیز را پاک
میکند ــ آفتاب پاک کننده چیست ــ آتش چه چیز را پاک میکند
نفس پاک کننده چه چیز است ــ استحاله یعنی چه ــ انقلاب یعنی چه
اسلام پاک کننده چه چیز است ــ زوال عین یعنی چه ــ آیا آب
مضاف پاک میکند یا نه ــ با آب مضاف رفع حدث و خبث میشود یا نه
شیء نجس را چگونه باید تطهیر کرد ــ در صورت علم بوضع نجاست
چه باید کرد ــ ظروفی که سگ لیسیده یا از آن آب نوشیده باشد چگونه باید
تطهیر نمود ــ ظرفی را که خوک لیسیده چگونه باید تطهیر نمود ــ
استعمال ظروف طلا و نقره چگونه است ــ ظروف مشرکین پاک
است یا نجس ــ

درس دوازدهم

طهارت طهارت بر سه قسم است: وضوء وغسل وتیمم

طهارت برای سه امر واجب میشود اول برای نماز واجب غیر از نماز میت دوم برای طواف واجب

سوم برای مس کتابت قرآن اگر واجب باشد

واجبات وضوء

واجبات وضو هفت چیز است

اول نیت باین طریق وضو میگیرم از برای نماز قربة الی الله واین نیت باید مقارن با شستن رو باشد یا استدامه حکم آن یعنی از اول وضو تا آخر نیت مخالفی ننماید دوم شستن صورت از رستنگاه موی سر تا محاذی زنخ در طول وآنچه ما بین انگشت شست ومیانه فرا گیرد در عرض واگر صورتش کوچک وانگشتانش بزرگ یا برعکس باشد باید باندازه مستوی الخلقه صورتش را بشوید سوم شستن دست راست وچپ از آرنج تا سر انگشتان وبرعکس صحیح نیست چهارم مسح پیش سر یا موی آن بتری آب وضو باید که اسم مسح بعمل آید پنجم مسح دو پشت پا از سر انگشتان تا کعبین ششم ترتیب یعنی افعال وضو را پس و پیش

بشوید ششم هفتم موالات یعنی افعال وضو را پی در پی
بجا آوردن

نواقض وضو نواقض وضو پنج است
اول حدث اصغر دوم خواب سوم مستی چهارم
بیهوشی پنجم موجب غسل وغیره

درس سیزدهم
مسائل

۱- با آب مشتبه بنجس نمیتوان وضو گرفت
۲- با آب غصبی وضو گرفتن جایز نیست
۳- تولیه در وضو حرام است یعنی وضو گیرنده
شخصی را تعیین نماید که ویرا وضو دهد مگر در
حال ضرورت چون مرض
۴- هرگاه مانعی در اعضای وضو باشد از قبیل انگشتر
وامثال آن باید آبرا بزیر آن برساند
۵- از برای شخص بی وضو مس کتابت قرآن حرام است

غسل جنابت غسل بر دو قسم است ترتیبی وارتماسی
غسل ترتیبی آن است که بعد از پاک شدن بدن
نیت کند با نیت غسل ترتیبی بجا میآورم قربة
الی الله بعد سر و گردن را بشوید بعد نصف راست
بدن را بعد نصف چپ بدن را و در این قسم ترتیب واجب است
غسل ارتماسی آن است که بعد از پاک شدن نیت
غسل ارتماسی نماید و بعد یکدفعه در آب برود
بطوریکه آب تمام سر و بدن را فرا گیرد

سؤالات

طهارت بر چند قسم است. طهارت برای چند امر واجب میشود.
واجبات وضو چند چیز است و کدامند. با آب مشتبه بنجس وضو
میتوان گرفت یا نه. با آب غصبی وضو گرفتن چگونه است.
تولیه در وضو چه صورت دارد. هرگاه مانعی در اعضای وضو
باشد چه باید کرد. از برای شخص بی وضو مس کتابت قرآن چگونه
است. نواقض وضو چند چیز است. غسل بر چند قسم است.
غسل ترتیبی کدام است. غسل ارتماسی کدام است.

درس چهاردهم

احکام اموات احکام اموات پنج چیز است
احتضار - غسل - تکفین - نماز - دفن

احتضار احتضار یعنی وقت جان دادن و سکرات موت در حال احتضار واجب است میت را رو بقبله قرار دهند بانظریکه او را به پشت خوابانیده پاهایش را بسمت قبله دراز نمایند و مستحب است که شهادتین و اقرار بائمه و کلمات فرج را باو تلقین کنند

غسل میت هر میت مسلمان یا در حکم مسلمان غسلش واجب است بشرط آنکه سنش کمتر از چهار ماه نباشد میت سه غسل دارد اول باب سدر دوم باب کافور سوم باب قراح و هر یک از این اغسال مانند غسل ترتیبی است یعنی ابتدا سر و گردنش را بشویند بعد نصف راست بدن بعد نصف چپ بدن را هرگاه سدر یا کافور یا هر دو یافت نشوند عوض

آنها میت را باب قراح غسل دهند
اگر غسل میت باعث متلاشی شدن گوشت یا پوستش گردد آنرا تیمم دهند
در وقت غسل دادن مستحب است که میت را رو بقبله بخوابانند مانند حالت احتضار

درس پانزدهم

واجب است که مرد را مرد و زن را زن غسل دهد مگر در زن و شوهر که هر یک میتوانند دیگری را غسل دهد

بطور کلی در غسل میت مساوات در رجولیت و انوثیت لازم است هرگاه مساوات متعذر باشد محرم میت او را از زیر جامه غسل دهد
مرد میتواند دختر سه ساله را برهنه غسل دهد
و همچنین زن میتواند پسر سه ساله را غسل دهد

تکفین میت واجب است که قبل از تکفین مساجد

سینهٔ میت را کافور بمالند بعد از آن دو سه پارچه
کفن را بپاسر بپوشانند والسلام

مساجد سبعه عبارت است از هفت موضعی که
در سجدهٔ نماز روی زمین گذارده میشود
مستحب است که پارچهٔ کفن پنبه باشد و حریر
خالص و نجس جایز نیست

درس شانزدهم

نماز میت هر میت مسلمانیکه سنش کمتر از شش
سال نباشد واجب است بر او نماز بخوانند
نماز میت پنج تکبیر دارد که اولرا تکبیرة الاحرام گویند
و رکوع و سجود و تشهد ندارد و طهارت هم شرط
آن نیست
طریقهٔ خواندن نماز میت از این قرار است که او
رو بقبله ایستاده نیت نموده و تکبیر گفته بعد
بگوید اَشهَدُ اَن لا اِلهَ اِلّا الله وَحدَهُ لا شَرِیکَ لَهُ وَ

اَشهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً عَبدُهُ وَ رَسُولُهُ اَللهُ اَکبَر اَللّهُمَّ
صَلِّ عَلی مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّد اَللهُ اَکبَر اَللّهُمَّ اغفِر
لِلمُؤمِنِینَ وَ المُؤمِنات اَللهُ اَکبَر اَللّهُمَّ اغفِر لَهُ اَللهُ اَکبَر
و اگر میت زن باشد بعوض له لها بگوید و بعد
از تکبیر آخری از نماز خارج میشود

درس هفدهم

دفن میت واجبات دفن میت از این قرار است
اول آنکه او را در زمین بقسمی پنهان کنند که از
جانوران محفوظ مانده و بوی عفونتش هم بمردم نرسد
دوم آنکه میت را در قبر بطرف راست بخوابانند
و رویش را بسمت قبله قرار دهند

مسائل

۱- نبش قبر و نقل اموات بعد از دفن حرام است
۲- هرگاه شخصی در دریا بمیرد و رسانیدن نعشش بخشکی
متعذر باشد باید چیز سنگینی باو ببندند و او را

رو بقبله مانند وقت دفن در قبر باید انداخت

۳ـ سینه میت در تمام احکام مانند خود میت است و اما غیر از سینه اگر دارای استخوان باشد باید غسل داده و کفن کرده شود والا در خرقه پیچیده دفن نمایند

۴ـ کفن میت از اصل ترکه قبل از قرض باید برداشته شود و کفن زن بر شوهر است اگر چه با ثروت باشد

سؤالات

احکام اموات چند چیز است ؟ـ در حال احتضار چه چیز واجب است و چه چیز مستحب است ؟ـ بچه طور میت را باید غسل داد ؟ـ میت چند غسل دارد ؟ـ هرگاه سدر یا کافور یافت نشود با چه چیز میت را باید غسل داد ؟ـ در چه صورت باید میت را تیمم داد ؟ـ در وقت غسل رو بقبله قرار دادن میت چه حکمی دارد ؟ـ در حنوط میت مساوات رجولیت و انوثیت لازم است یا نه ؟ـ بچند جا از بدن باید کافور مالید ؟ـ پارچه کفن اگر حریر محض باشد چگونه است ؟ـ بر چه طور میتی باید نماز خواند ؟ـ نماز میت چگونه است ؟ـ طریقه

نماز میت چگونه است ؟ـ چه وقت بر میت نماز باید بخوانند ؟ـ سر میت از کدام طرف نماز گذار باید باشد ؟ـ آیا بر یک میت دو دفعه نماز میتوان خواند یا نه ؟ـ اگر قبل از دفن میت نماز نخوانده باشند چه باید بکنند ؟ـ واجبات دفن میت چیست ؟ـ نبش قبر و نقل اموات بعد از دفن چگونه است ؟ـ هرگاه شخصی در دریا بمیرد چگونه باید او را دفن نمود ؟ـ احکام میت چیست ؟ـ کفن میت از چه چیز باید برداشته شود

درس هجدهم

غسل مس میت هرگاه کسی مس کند میت آدمی را بعد از سرد شدن و پیش از غسلش یا آنکه مس نماید قطعه جدا شده از بدن آدمی را که دارای استخوان باشد خواه از زنده جدا شده باشد و خواه از مرده غسل بر او واجب است و اگر آن قطعه جدا شده بی استخوان باشد یا آنکه مس میت غیر آدمی نماید واجب است که فقط دستش را بشوید

تبصره واجب از حیث تعلقش بافراد مکلفین بر دو قسم است واجب عینی و واجب کفائی واجب عینی آن است که عموم مکلفین باید

بجا آورند و از بجا آوردن بعضی از دیگران ساقط نیست مانند نماز

یومیه و روزه واجب

واجب کفائی آن است که اولاً بر عموم لازم است ولی بواسطه بجا آوردن

بعضی از دیگران ساقط است مانند احکام میت از قبیل غسل و غیره

درس نوزدهم

تیمم موجبات تیمم دو چیز است: اول آنکه آب

بقدر وضو یا غسل یافت نشود دوم آنکه برای

استعمال آب عذری باشد

بر هر چیزیکه اسم زمین بر آن اطلاق شود میتوان

تیمم کرد از قبیل خاک و سنگ و بر معدنیات جایز نیست

هرگاه خاک با بعضی از معدنیات مخلوط شود و اگر

خاک غالب باشد تیمم بر آن جایز است والا فلا

هرگاه خاک یافت نشود بر غبار لباس یا غبار نمد

زین اسبش یا موها یا بال حیوان سوارش تیمم نماید

و اگر هیچیک از اینها یافت نشود بر گل تیمم کند

اقسام تیمم تیمم بر دو قسم است تیمم بدل از وضو

و تیمم بدل از غسل

کیفیت تیمم تیمم بدل از وضو را این طور باید بجا

آورد که اول نیت کند این طور تیمم بدل از وضو

بجا میاورم قربةً الی الله بعد از نیت دو کف دستها را

یکدفعه بر زمین زند و با دو کف دست پیشانی را از

از رستنگاه موی سر تا طرف بینی مسح نماید بعد با کف

دست چپ پشت دست راست را از مچ تا سر انگشتان

مسح نماید و بعد با کف دست راست پشت دست

چپ را بطوری مذکور مسح نماید

تیمم بدل از غسل مانند تیمم بدل از وضوء است

الا اینکه در تیمم بدل از غسل دو مرتبه باید دو کف

دست را بر زمین زند دفعه اول برای مسح پیشانی

دفعه دوم برای مسح پشت دو دست

مسائل

۱- بر زمین غصبی یا نجس تیمم جایز نیست

۲- در آخر وقت باید تیمم نمود نه در وسعت وقت

۳- هر چیزیکه وضو و غسل را باطل مینماید تیمم را هم باطل میکند بعلاوه یافت شدن آب با تمکن از استعمالش

سؤالات

در چند وقت غسل میت واجب میشود ۰- واجبات از حیث تعلقش به افراد مکلفین بر چند قسم است ۰- واجب عینی کدام است ۰- واجب کفائی کدام است ۰- موجبات تیمم چند چیز است ۰- بر چه چیز میتوان تیمم کرد ۰- اگر خاک با غیر خود مخلوط باشد در تیمم چه حکمی دارد هرگاه خاک یافت نشود بر چه چیز تیمم باید نمود ۰- تیمم بر چند قسم است ۰- کیفیت تیمم بدل از وضو را بیان نمائید ۰- کیفیت تیمم بدل از غسل نمائید ۰- آیا موالات و ترتیب در تیمم شرط است یا بر زمین غصبی یا نجس میتوان تیمم نمود یا نه ۰- در چه قسمت از وقت باید تیمم کرد ۰- مبطلات تیمم را بگوئید ۰- هرگاه کسی با تیمم نمازی خوانده در بین نماز آب یافت شد تکلیفش چیست

کتاب صلوة

درس بیست و یکم

کلیه نمازهائیکه در شریعت اسلام وارد شده بر دو قسم است واجب و مستحب

نمازهای واجب هفت قسم است اول نماز یومیه دوم نماز جمعه سوم نماز عیدین چهارم نماز آیات پنجم نماز طواف واجب ششم نماز میت هفتم نماز نذر و عهد و قسم آن و نمازهای دیگر مستحب است مانند نماز جماعت و غیره

مقدمات نماز شش چیز است اول طهارت بدن از حدث و خبث دوم ستر عورت سوم وقت شناختن چهارم قبله شناختن پنجم لباس نماز گذار غصبی و نجس و پوست میته و از اجزاء حیوان حرام گوشت نباشد مگر پوست خز و سنجاب و اگر نماز گذار مرد بود لباسش حریر خالص نیز نباشد ششم مکان نماز گذار غصبی ن

دارای نجاست مسریه نباشد

مسائل

۱ـ افضل امکنه برای نماز گذار مسجد است و در معابد یهود و نصاری نیز میتوان نماز خواند بشرط نجس نبودن آنها

۲ـ محل سجده باید پاک و از جنس زمین یا نباتات غیر ماکول عادی باشد مانند خاک و سنگ و چوب و غیره

۳ـ بر معدنیات و هر چیزیکه بواسطه استحاله از زمین بودن خارج شده باشد سجده جایز نیست مانند خاکستر و غیره

درس بیست و دوم

نماز یومیه نماز یومیه پنج نماز است که در هر شبانه روزی یکمرتبه باید بجا آورده شود از اینقرار نماز صبح و ظهر و عصر و مغرب و عشا

اوقات نماز یومیه هر یک از نمازهای یومیه

دو قسم وقت دارد وقت مختص وقت مشترک

وقت مختص نماز ظهر از اول ظهر است تا مقدار که شخص چهار رکعت

وقت مختص بعصر از مقدار چهار رکعت بغروب مانده است تا غروب و ما بین این دو وقت مشترک بین ظهر و عصر است

تعیین ظهر ظهر وقتیستکه خورشید از دایره نصف النهار مکان شخص بگذرد و آن زمانی است که سایه شاخص بعد از نقصانش زیاد شود بانظر که در سطحی شاخصی مستوی بشکل مخروط تامی عمود نصب نمائیم بعد ملاحظه میکنیم میبینیم که اول آفتاب سایه شاخص بسمت مغرب زیاد است و هر قدر خورشید بوسط آسمان نزدیک میشود سایه شاخص کم میشود تا بنقطه میرسد که سایه بعد از نقصان روبزیادی میگذارد همان وقت ظهر است یعنی

آفتاب از دائره نصف النهار آسمان عبور کرده است
وقت مختص بمغرب از اول مغرب است تا گذشتن مقدار
سه رکعت و وقت مختص بعشا از مقدار چهار رکعت به
نصف شب مانده است تا نصف شب ما بین این دو
وقت مشترک میان مغرب و عشا است

تعیین مغرب وقتیکه حمره مشرقیه از بالای سر انسان بگذرد یعنی قرمزی که بعد از غروب آفتاب در سمت مشرق ظاهر میشود از سمت رأس انسان بگذرد

درس بیست و سوم

وقت نماز صبح از اول طلوع فجر صادق است تا طلوع آفتاب

تبصره فجر صادق عبارت است از یکنوع سفیدی که در سمت مشرق پراکنده شده یعنی منتشر و زیاد گشته تا آنکه آفتاب طلوع نماید

قبله قبله عین کعبه است با قدرت بر مشاهده

جهت کعبه است یعنی سمتیکه کعبه از آن سمت خارج نباشد با دوری و عدم قدرت بر مشاهده

تعیین قبله در شب هرگاه در شب صاف بی ابر طوری بایستیم که جدی در محاذی پشت دوش راست ما واقع شود رو بروی سمت قبله است

تعیین قبله در روز در وقت زوال ظهر هرگاه طوری بایستیم که خورشید مقابل ابروی راست ما کنار بینی واقع شود رو بروی سمت قبله خواهد بود

اذان و اقامه قبل از هر یک از نمازهای یومیه اذان و اقامه مستحب است و فصول اذان از این قرار است
اَللهُ اَکبَر ۴ مرتبه اَشهَدُ اَن لا اِلهَ اِلّا الله ۲ مرتبه اَشهَدُ
اَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ الله ۲ مرتبه حَیَّ عَلَی الصَّلوة ۲ مرتبه
حَیَّ عَلَی الفَلاح دو مرتبه حَیَّ عَلی خَیرِ العَمَل دو مرتبه
اَللهُ اکبَر دو مرتبه لا اِلهَ اِلّا الله دو مرتبه
فصول اقامه نیز مانند اذان است مگر آنکه در اول

در مرتبه الله اکبر و بعد از حیّ علی خیر العمل دو
مرتبه قد قامت الصلوة و در آخر یک مرتبه لا اله الّا
الله دارد و بعد از شهادتین اشهد انّ علیاً و اولاده
المعصومین حجج الله دو مرتبه بنابر مذهب شیعه
مستحب است و جزء اذان و اقامه نیست

درس بیست و چهارم
واجبات یا مقارنات نماز

واجبات نماز هشت چیز است اول نیت دوم
تکبیرة الاحرام سوم قیام چهارم قرائت پنجم رکوع
ششم سجود هفتم تشهد هشتم تسلیم

نیت مراد از نیت قصد نماز معین است قربة
الی الله باین طریق نماز ظهر مثلاً بجا میآورم قربة الی
الله و این نیت باید مقارن با تکبیرة الاحرام باشد و تا
آخر همان نیت باقی ماند و نیت خالص نماید

تکبیرة الاحرام مراد از تکبیرة الاحرام گفتن الله اکبر است

آسمان باشد و هر دعا یکه بخواهد بخواند ولی
افضل خواندن کلمات فرج است و بعد از آن دو
فضلش این دعا است اللّهمّ اغفر لنا وارحمنا
وعافنا واعف عنّا فی الدّنیا والآخرة انّک علی
کلّ شیء قدیر

سوالات

کدام نماز ها یکه در شریعت اسلام وارد شده چند قسم است
نمازهای واجب چند قسم است و کدامند ـ مقدمات نماز
چند چیز است و کدامند ـ افضل امکنه برای نماز کجا است
در معابد جهود و نصارا میتوان نماز خواند یا نه ـ شرائط محل سجده
چیست ـ بر چه چیز سجده جایز است ـ و بر چه چیز جایز نیست ـ
نماز یومیه چند تا است ـ هر یک از نماز های یومیه چند
وقت دارد ـ وقت مختص ظهر و عصر چه وقت است ـ وقت
مشترک میان ظهر و عصر کی است ـ ظهر چه وقت است ـ وقت
مختص مغرب و عشا را بیان کنید ـ وقت مشترک میان مغرب
و عشا را بگوئید ـ مغرب چه وقت است ـ وقت نماز صبح را بیان
کنید ـ نصف النهار چیست ـ قبله چیست ـ در شب چطور قبله را
میتوان معین کرد ـ در روز چگونه قبله را میتوان معین نمود ـ

فضول نماز چیست ؟ - فضول ائمه کدام است ؟ - واجبات نماز چند
چیز است ؟ - مراد از نیت چیست ؟ - مقصود از تکبیرة الاحرام چیست
مراد از قیام چیست ؟ - مراد از قرائت چیست ؟ - در کدام نمازها
باید جهراً قرائت را خواند ؟ - رکوع چیست ؟ - ذکر رکوع چیست
در هر رکعتی چند رکوع واجب است ؟ - در هر رکعتی چند سجده
واجب است ؟ - در حال سجده چند عضو باید بر زمین برسد
اگر بلندی محل سجده از محل ایستادن بلندتر از کلفتی یک خشت
باشد نماز چگونه است ؟ - هرگاه بواسطه عذری نتواند سر را
به محل گذارد چه کند ؟ - ذکر سجده چیست ؟ - تشهد چند مرتبه
در نماز واجب است ؟ - تشهد چیست ؟ - مراد از تسلیم چیست
طمأنینه در نماز واجب است یا نه ؟ - ترتیب و موالات در افعال
و ارکان شرط است یا نه ؟ - ارکان نماز چند تا است ؟ - رکن نماز یعنی چه ؟
قنوت در نماز واجب است یا مستحب ؟ - قنوت را چگونه باید خواند ؟

درس بیست و ششم
مبطلات یا منافیات نماز

مبطلات نماز بر دو قسم است اول آنهائیکه عمداً وسهواً نماز را باطل میکند از قبیل موجبات وضو و غسل و کمی و زیادی رکنی از ارکان نماز دوم آنها که

عمداً نماز را باطل مینماید نه سهواً و عده آنها هشت است اول پشت سر التفات کردن دوم سخن گفتن بدو حرف و بیشتر بغیر قرآن و دعا سیم قهقهه چهارم اکل و شرب پنجم فعل کثیر یا سکوت طویل که نمازگذار را از صورت نمازگذار خارج نماید ششم برای امور دنیا گریه کردن هفتم دست بسته نماز خواندن هشتم کمی و زیادی واجبی از واجبات نماز بغیر از رکن

مسئله قطع کردن نماز حرام است مگر در حالت ضرورت

نماز جمعه نماز جمعه دو رکعت است مانند نماز صبح که عوض نماز ظهر بجا آورده میشود و وقتش از اول ظهر روز جمعه است تا آنکه سایه هر چیزی باندازه خودش بشود

نماز جمعه واجب است به پنج شرط اول حضور امام یا نایب خاص او دوم عده اشخاص نمازگذار به پنج نفر برسد که امام یکی از آنها باشد سوم خواندن

دو خطبه که هر دو بر حمد خدا و صلوات بر رسول
و ائمه و سوره کوچکی از قرآن مشتمل باشد چهارم
بجماعت خواندن پنجم آنکه در آنجا جمعه دیگری
منعقد نشود که ما بین آن دو کمتر از سه میل باشد
نماز جمعه در صورت اجتماع شرایط مذکوره واجب است
بر هر شخص بالغ آزاد ذکور سالم از مرض و لنگی و کوری
بشرط آنکه پیر و زمینگیر یا مسافر نبوده و ما بین او و نماز
جمعه دیگر زیاده از دو فرسخ نباشد

درس بیست و هفتم

نماز عید شرایط وجوب نماز عیدین همان شرایط وجوب
نماز جمعه است و وقتش از طلوع آفتاب روز عید است
تا زوال شمس
نماز عیدین دو رکعت است و طریقه خواندنش
اینست که بعد از نیت و تکبیرة الاحرام در رکعت اول
بعد از حمد و سوره اعلی پنج تکبیر بگوید که در بین

آنها پنج قنوت خوانده و تکبیر ششم را برای رکوع
بگوید و بعد از رکوع و سجود برخیزد و در رکعت دوم
حمد و سوره والشمس را بخواند پس از آن چهار تکبیر
گفته که در بین آنها چهار قنوت باشد بعد تکبیر
پنجم را برای رکوع گفته و سجود را بجا آورده بعد از
تشهد و سلام نماز را تمام نماید و دو خطبه هم بعد
از آن واجب است که خوانده شود
تبصره چون در وجوب نماز جمعه و عیدین حضور امام یا نایب
خاص او شرط است لذا در زمان غیبت امام واجب نیستند بلکه
مستحب اند لکن نماز جمعه را بجماعت باید خواند و نماز عیدین
را هم بجماعت و هم فرادی میتوان خواند

درس بیست و هشتم

نماز آیات آیات عبارت است از کسوف و خسوف
و زلزله و هر امر آسمانی که موجب خوف قسمت عمده
از مردم بشود از قبیل وزیدن بادهای زرد و

و سیاه و غیره برای وقوع هر یک از امور مذکوره
نماز واجب است

نماز آیات دو رکعت است که در هر رکعتی پنج
رکوع و دو سجده دارد

طریقه خواندن نماز آیات این است که بعد از نیت
و تکبیرة الاحرام یک حمد و سوره بخواند و برکوع رود
و بعد از سر برداشتن از رکوع باز یک حمد و سوره بخواند
و برکوع رود و همچنین تا آنکه سر از رکوع پنجم بردارد
و بعد بسجده رود و پس از سجده برخیزد و رکعت
دوم را مانند رکعت اول بجا آورده نماز را تمام
میکند و نیز میتواند بعد از خواندن حمد هر سوره
که میخواهد بخواند به پنج قسمت کند و یک قسمت آنرا بجای
سوره بخواند بشرط آنکه در رکعت اول تمام شود
و تکرار حمد لازم نیست و بعد رکعت دوم را مثل
رکعت اول بجا آورد

قنوت در نماز آیات مستحب است و پنج قنوت دارد
دو قنوت در رکعت اول و سه قنوت در رکعت دوم

درس بیست و نهم

اوقات نماز آیات

وقت نماز خسوف و کسوف
اول خسوف و کسوف است تا ابتدای باز شدن
و وقت نماز زلزله مادام العمر است و وقت غیر اینها
همان زمان وقوع آنها است

نماز میت چون در کتاب طهارت نماز میت شرح
داده شد لهذا تکرارش لازم نیست در اینجا ذکر نمیشود

نماز طواف واجب نماز طواف واجب دو رکعت است
مانند نماز صبح و از اعمال حج است چنانچه بیاید

نماز واجب بنذر و شبه آن

هر نمازیکه بصیغه نذر یا عهد یا قسم بر خود واجب
کند باید بهمان طریق که نذر یا عهد کرده یا قسم
یاد نموده بجا آورد بشرط آنکه آن نماز بر خلاف

نماز هائیکه از شرع رسیده بوده و بدون با عمد یا قسمی مخالف با شرع نباشد

سؤالات

مبطلات نماز چند قسم است ۔ چیزهائیکه عمداً و سهواً نماز را باطل میکند کدام است ۔ چیزهائیکه عمداً نماز را باطل میکند کدام است ۔ مبطلات نماز چند چیز است ۔ قطع کردن نماز چگونه است ۔ نماز جمعه چند رکعت است ۔ نماز جمعه چند شرط واجب است ۔ نماز جمعه در صورت اجتماع شرایط بر که واجب است ۔ شرایط وجوب نماز عیدین چیست ۔ نماز عیدین چند رکعت است ۔ طریقه خواندن نماز عیدین چگونه است ۔ در زمان غیبت امام نماز جمعه و نماز عیدین واجب است یا نه ۔ آیات یعنی چه ۔ نماز آیات چند رکعت است ۔ طریقه خواندن نماز آیات چیست ۔ وقت نماز خسوف و کسوف کی است ۔ وقت نماز زلزله کی است ۔ وقت باقی نماز آیات کی است ۔ نماز میت را بخوانند ۔ طواف چند رکعت است ۔ نماز واجب بنذر و شبه آن کدام است ۔

درس سی‌ام

شکیات کلیه شکوک بر سه قسم است اول

شکوک غیر معتبره دوم شکوک مبطله سیم شکوک قابل علاج

شکوک غیر معتبره شکوک غیر معتبره آنهائی است که بآنها نباید اعتنائی کرد

شکوک غیر معتبره پنجم است اول شک بعد از محل دوم شک بعد از وقت سوم شک بعد از سلام چهارم شک کثیر الشک پنجم شک هر یک از امام و ماموم با حفظ دیگری در نماز جماعت

شکوک مبطله شکوک مبطله آنهائی است که نماز را باطل میکند

شکوک مبطله از این قرار است شک در عدد رکعات نماز دو رکعتی و سه رکعتی و شک میان یک رکعت و زیادتر در نماز چهار رکعتی و شک در عدد رکعات نماز چهار رکعتی در صورتیکه نداند چند رکعت بجا آورده است

چهارم شک میان دو و سه و چهار بعد از سجده با
بنا را بر چهار گذاشته نماز را تمام نماید بعد دو رکعت
ایستاده و دو رکعت نماز احتیاط نشسته بجا آورد
پنجم شک میان چهار و پنج اگر قبل از رکوع باشد
آن رکعت را بر هم زده بنشیند و نماز را تمام کند و
عکسش حکم شک میان سه و چهار است و اگر بعد
از رکوع باشد نماز را تمام کرده فقط دو سجده سهو
بجا آورد

هرگاه در نماز شک کند باید قدری فکر کند تا اینکه
علم یا ظن بیکطرف شک حاصل نماید و اگر بعد از فکر
علم یا ظن حاصل نکرد بحکم شکش در نماز نماید

بمحض فراغ از نمازی که در آن شک کرده است باید
بدون منافی بجا آوردن شروع بنماز احتیاط نماید
و در آن نیت و تکبیرة الاحرام و حمد و رکوع و سجود
و تشهد و سلام واجب است و سوره هم ندارد

مقصود تشهد خفیف این است اَشهد اَن لا اِله اِلا الله
و اَشهد اَن محمداً رسول الله اللهم صَلِ عَلی محمدٍ و آل محمد
سه قسم سهو اعتبار ندارد اول سهو کثیر السهو دوّم
سهو در سهو سیم سهو هر یک از امام و ماموم با حفظ
دیگری در نماز جماعت

سؤالات

هرگاه عمداً واجبی از واجبات نماز ترک شود نماز چگونه است
هرگاه سهواً واجبی از واجبات نماز ترک شود تکلیف چیست
سجده سهو برای چه چیز واجب میشود و طریقه خواندن سجده
سهو چیست و سه قسم سهو اعتبار ندارد

درس سی و سوم

نماز قضا هر نماز واجبی که عمداً یا سهواً یا بواسطه
خواب یا مستی از شخص مکلف فوت شود قضا نمودن واجب است
نماز خوف و مطاردة نماز خوف قصر است یعنی هر نماز
چهار رکعتی دو رکعت است خواه در سفر و خواه در

شکیات چند قسم است و شکوک غیر معتبره کدام است ـ شکوک معتبره چند است
شکوک مبطله کدام است ـ شکوک مبطله را بیان نمائید ـ شکوک
قابل علاج چیست ـ شکوک قابل علاج چند قسم است ـ شک
میان دو و سه حکمش چیست ـ شک میان سه و چهار حکمش چیست
شک میان دو و چهار حکمش چیست ـ شک میان چهار و پنج
حکمش چیست ـ آیا بمجرد اینکه در نماز شک کرد باید بحکم شکش
عمل نماید یا نه ـ نماز احتیاط را چه وقت باید بخواند ـ در نماز
احتیاط چه چیز واجب است ـ

درس سی و دوم

احکام سهو ـ هرگاه عمداً واجبی از واجبات نماز را ترک
کند نماز باطل است خواه رکن باشد و خواه غیر رکن
و هرگاه سهواً واجبی از واجبات نماز را ترک نماید و بعد
بخاطرش آید اگر رکن است و داخل در رکن دیگر نـ
شده برگردد و آنرا بجا آورد و اگر داخل در رکن دیگر شده
باشد نمازش باطل است مثل اینکه رکوع را فراموش
کرده و پیش از سجود بخاطرش آید در اینصورت برگردد
و رکوع را بجا آورد و اگر بعد از سجود بخاطرش آمد نماز

باطل است و اگر فراموش شده غیر رکن است و محلش
باقی است برگردد و بخواند و اگر محلش باقی نیست نمازش
صحیح است مثل اینکه در سوره بخاطرش آمد که
حمد را نخوانده برگردد و حمد را با سوره بخواند و اگر بعد
از رکوع مثلا بخاطرش آمد که حمد را نخوانده نمازش صحیح است
سجده سهو برای سلام و کلام و قیام بیجا و تشهد یا یک
سجده فراموش شده و شک میانه چهار و پنج دو سجده
سهو واجب است باین طریق که بعد از نیت بسجده
رفته و این ذکر را بخواند بسم الله و بالله و صلی الله
علی محمد و آل محمد و سر از سجده برداشته و دوباره
بسجده رود همان ذکر را بخواند و بعد از سجده دوم تشهد
خفیف خوانده و سلام دهد ـ در وقتیکه تشهد
یا صلوات یا یکسجده را فراموش کرده باشد باید
بعد از نماز بلا فاصله قضای آنرا بجا آورد و بعد
دو سجده سهو نماید

شکوک قابل علاج

شکوک قابل علاج آنهائی است که باید بحکم آنها رفتار شود

شکوک قابل علاج که در نماز چهار رکعتی واقع میشود و محل ابتلاء است پنج قسم است

اول شک میان دو و سه بعد از سجدتین بنا را بر سه گذارد و نماز را تمام کند و بعد از نماز دو رکعت نماز احتیاط نشسته یا یک رکعت ایستاده بجا آورد

دوم شک میان سه و چهار در هر حال بنا را بر چهار گذاشته نماز را تمام کند بعد دو رکعت نماز احتیاط نشسته یا یک رکعت ایستاده بجا آورد سیم شک میان دو و چهار بعد از اکمال سجدتین بنا را بر چهار گذاشته نماز را تمام کند بعد دو رکعت نماز احتیاط بجا بیاورد

درس سی و یکم

بقیه شکوک قابل علاج

عصر خواه بجماعت و خواه بفرادی و مخصوص باوقات جنگ است

شرایط نماز خوف سه چیز است اول آنکه عده مسلمین باندازه باشد که بتوانند بدو دسته که هر دسته بتنهائی مقاومت با دشمن نماید

دوم آنکه عده دشمن باندازه باشد که خوف آورد باشد سیم آنکه دشمن در خلاف جهة قبله باشد

درس سی و چهارم

کیفیت نماز خوف

طریقه بجا آوردن نماز خوف این است که امام با یک دسته یک رکعت بخواند و در رکعت دوم توقف نماید تا آنکه ماموین نماز را تمام کنند بعد دسته دوم بیایند و رکعت دوم را امام با ایشان بخواند و در تشهد مکث نماید تا اینکه آنها بقیه نماز را خوانده و با امام ملحق شوند سپس امام نماز را تمام کند و اگر نماز سه رکعتی باشد امام مختار است

که با فرقه اول یکرکعت بخواند و با دوم دو رکعت و بر عکس

هرگاه حمل اسلحه مانع واجبی از واجبات نماز
نشود واجب است که همراه نمازگذار باشد مگر بند
حال ضرورت که مطلقاً حملش واجب است

نماز مطارده یعنی شدت خوف مثل اینکه جنگ تن بتن باشد بهر طریقیکه ممکن باشد باید بخواند خواه
ایستاده و خواه سواره و خواه پیاده

هرگاه سواره نماز بخواند بر قربوس زین سجده کند
و اگر نشد اشاره کند و باندازه امکان رو بقبله باشد
و اگر ممکن نشد فقط در وقت تکبیرة الاحرام رو بقبله
نماید و اگر خوف خیلی زیاد باشد عوض هر رکعتی
یک تسبیح اربع بخواند و رکوع و سجود و سایر اذکار را

هرگاه از سبعی یا سیلابی بترسد جایز است که
نماز مطارده بخواند

سؤالات

قضاء در چه قسم نمازی واجب است ؟ - هرگاه کسی در وقت نماز
بیهوش شود تکلیفش چیست ؟ - از فاقد الطهورین نماز ساقط است
یا نه ؟ - نماز خوف چگونه است ؟ - شرایط نماز خوف چند چیز است
طریقه بجا آوردن نماز خوف چگونه است ؟ - در وقت خواندن
نماز خوف حمل اسلحه واجب است یا نه ؟ - نماز مطارده چگونه
است ؟ - هرگاه سواره نماز مطارده بخواند چگونه سجده نماید
هرگاه از درنده یا سیلابی بترسد نماز شرا چه قسم باید بخواند ؟ -

درس سی و پنجم

نماز مسافر نماز شخص مسافر قصر است به پنج شرط
اول قصد مسافت و آن مقدار هشت فرسخ است
یا چهار فرسخ که برود و در همان روز برگردد
ع سیم آنکه کثیر السفر نباشد مانند مکاری و ملاح
و چاپار و غیره

تبصره کثیر السفر کسی است که ده روز در سفرش اقامت نکند

چهارم آنکه در بین سفر بمحلی نرسد که در آنجا ملکی
داشته باشد که شش ماه یا بیشتر در آنجا اقامت کرده باشد

باب

پنجم رسیدن بحد ترخص است و آن مکانی است که دیوار
بلدش از نظرش مخفی بشود یا آنکه صدای اذانش نشنود
در صورت حصول شرایط واجب است که نمازش را
قصر نماید مگر در چهار جا مسجد مکه و مسجد مدینه
و مسجد جامع کوفه و حایر کربلا که در آنها ما بین
قصر و اتمام مخیر است
نماز جماعت در نماز جمعه و عیدین با شرایط
واجب است و مستحب است در باقی نمازهای واجب
و در نمازهای مستحبی حرام و بدعت است مگر در نماز
عیدین با اختلال شرایط و نماز استسقاء
جماعت بدو نفر و بیشتر محقق میشود و هرگاه حائلی
بین امام و ماموم باشد که مانع از مشاهده امام
باشد نماز صحیح نیست مگر در صورتیکه ماموم
زن باشد
جایز نیست که محل امام بلندتر از محل ماموم باشد

معتد به باشد و بر عکس جایز است
هرگاه بین امام و ماموم فاصله فوق العاده باشد
نماز صحیح نیست مگر در صورت بودن صفوف
اگر امام را در حال رکوع درک نماید میتواند اقتدا
کند و یک رکعت را هم درک کرده است
در صورت اقتدای با امام موافق قرائت لازم نیست و لا
لازم است قصد اقتدای با امام معین واجب است و
در افعال هم از امام نباید پیش بیفتد

درس سی و ششم

در نمازهای یومیه هر یک را میتوان بدیگری
اقتدا نمود چنانچه امام نماز عصر بخواند و ماموم ظهر را
اقتدا کند و متابعت در کلیه افعال نماز از امام واجب است
شرایط امام جماعت امام جماعت باید بالغ و عاقل
و حلال زاده باشد
تبصره معنی عدالت امام جماعت اینست که بواسطه قوه نفسانی

خود واجبات را مرتکب گشته و گناه کبیره از او صادر نشود و
اصرار به صغیره هم نداشته باشد

مسئله طلاکاری و نقاشی مساجد بصورت حرام است
و هم چنین داخل کردن نجاست در آنها
ملک قرار دادن تمام مساجد یا بعض از آن یا اجاره کردن حرام است

بیع و شری و خواب و آب دهن در مسجد انداختن کراهت دارد و مستحب است جاروب کردن و پاکیزه نگاه داشتن آن

سؤالات

شرایط قصر نماز مسافر چند چیز است . و کدام اند . و در چند جا مخیر است مابین قصر یا تمام . و جماعت در کدام نمازها واجب و در کدام مستحب است . و کدام بدعت است . جماعت به چه چیز محقق میشود . هر گاه حایل بین امام و ماموم باشد نماز چگونه است . اگر محل امام بلندتر از محل ماموم باشد نماز چگونه است . هر گاه بین امام و ماموم فاصله زیاد افتاده باشد

نماز چگونه است . اگر امام را در حال رکوع درک نماید چه بکند . در صورت اقتدای با امام آیا قرائت لازم است یا نه . قصد اقتدا با امام معین لازم است یا نه . در نمازهای یومیه هر یک را میتوان به دیگری اقتدا کرد یا نه . متابعت کلیه افعال از امام واجب است یا نه . شرایط نماز جماعت چیست . معنی عدالت امام جماعت چیست . طلاکاری و نقاشی مساجد بصورت چگونه است . بیع و شری و خواب کردن در مساجد چگونه است . جاروب کردن و پاکیزه نگاه داشتن مساجد چگونه است .

کتاب زکوة

درس سی و هفتم

زکوة بر دو قسم است زکوة مال و زکوة فطره

زکوة مال مقداری مال است که مطابق شرع باید داده شود.

زکوة مال واجب است بر هر شخص بالغ عاقل آزاد مالک [illegible] در تصرف در اصل مال

زکوة مال فقط در نه چیز واجب است انعام ثلاثه

و نقدین و غلات اربع

تبصره انعام ثلاثه عبارت است از شتر و گاو و گوسفند بتمام اقسامشان نقدین عبارت است از پول طلا و نقره غلات اربع عبارت است از گندم و جو و مویز و خرما بتمام اقسامشان

شرایط وجوب زکوة انعام ثلاثه

شرایط وجوب زکوة در انعام ثلاثه چهار چیز است
اول حول یعنی مدت یازده ماه تمام در ملکیت صاحبانش باقی باشند و بعد از حول ماه دوازدهم زکوة دادنشان واجب میشود

دوم سوم یعنی در تمام حول در بیابان عرفا چریده باشند نه اینکه از ملک صاحبشان علف بخورند

سیم آنکه در تمام حول شتر و گاو را کار نفرمایند

چهارم آنکه بنصاب برسند

تبصره نصاب عبارت است از حدیکه در آن زکوة واجب میشود

نصاب شتر شتر دوازده نصاب دارد

پنج نصاب اولش هر پنج شتر است تا بیست و پنج شتر که در هر پنج شتر یک گوسفند لازمست ششم بیست و شش است و زکوة آن یک بنت مخاض است هفتم سی و شش است و زکوتش یک بنت لبون است هشتم چهل و شش است و زکوتش یک حقه است نهم شصت و یک است و زکوتش یک جذعه است دهم هفتاد و شش است و زکوتش دو بنت لبون است یازدهم نود و یک است و زکوتش دو حقه است دوازدهم صد و بیست و یک است و زکوة آن در هر چهل شتر یک بنت لبون است و یا در هر پنجاه شتر یک حقه است و همچنین است هر قدر بالا رود

تبصره بنت مخاض ماده شتری است که یک سالش تمام شده باشد
بنت لبون ماده شتری است که دو سالش تمام شده باشد
حقه ماده شتری است که سه سالش تمام شده باشد
جذعه ماده شتری است که چهار سالش تمام شده باشد

دوم سی و هشتم

نصاب گاو گاو دو نصاب دارد اول سی گاو است
و زکوة آن یک گوساله است که یکسالش تمام شده باشد
دوم چهل است و زکوتش یک گاو است که دو سالش تمام شده
نصاب گوسفند گوسفند پنج نصاب دارد اول چهل
و زکوتش یک گوسفند است دوم صد و بیست و یک است
و زکوة آن دو گوسفند است سوم دویست و یک است
و زکوتش سه گوسفند است چهارم سیصد و یک است
و زکوة آن چهار گوسفند است پنجم چهارصد است و
زکوتش در هر صد یک گوسفند است و همچنین است
هر قدر که بالا رود

مسائل

۱- اگر مثلا از گذشتن حول نقصانی در نصاب وارد
آید زکوة ساقط است
۲- گوسفندی که بعنوان زکوة داده میشود باید اقلا
بره هفت ماهه یا بزغاله یکساله باشد و مریض و

و پیر و عیب دار نباشد.
۲- هرگاه یکی از اشترانیکه باید بعنوان زکوة
بدهد عینا موجود نباشد میتواند دیگری از
انها را داده و تفاوت قیمت را حساب کند

شرایط وجوب زکوة نقدین

شرایط وجوب زکوة در نقدین سه چیز است
اول گذشتن حول بر آنها دوم مسکوک بودن بسکه
معامله سوم رسیدن بحد نصاب
نصاب طلا طلا دو نصاب دارد
اول بیست مثقال شرعی است اول بیست مثقال شرعی
(۱۵ مثقال صیرفی) و زکوة آن نیم مثقال است دوم چهار مثقال
مثقال شرعی است سه مثقال صیرفی)
تبصره مثقال شرعی ۱۸ نخود و مثقال صیرفی ۲۴ نخود است
هر مثقال شرعی بیست قیراط است.

نصاب نقره نقره دو نصاب دارد اول دویست
درهم است (۱۰۵ مثقال صیرفی) و زکوتش پنج درهم
دوم چهل است (۲۱ مثقال صیرفی) و زکوتش یک درهم
است و همچنین است هر قدر که بالا رود

تبصره ده درهم معادل است با هفت مثقال شرعی و پنج
مثقال و ربع صیرفی و یک درهم دوازده نخود و نیم است تقریبا

وقت دادن زکوة انعام ثلاثه و نقدین دخول
ماه دوازدهم است

سؤالات

زکوة بر چند قسم است – زکوة مال چیست – زکوة مال
بر که واجب است – زکوة مال در چند چیز واجب است –
شرایط وجوب زکوة در انعام ثلاثه چند چیز است – حول
یعنی چه – نصاب یعنی چه – شتر چند نصاب دارد و کدامند
گاو چند نصاب دارد و کدامند – گوسفند چند نصاب دارد
و کدامند – اگر قبل از کمال شتر حول نقصانی ظاهر شود زکوة
ساقط میشود یا نه – شرایط گوسفندی که بعنوان زکوة داده

چیست – هرگاه در زکوة بنت لبون مثلا معین شد و او نداشت
تکلیفش چیست – شرایط وجوب زکوة در نقدین چند چیز است
و کدامند – طلا چند نصاب دارد و کدام است – مثقال شرعی
با مثقال صیرفی چه تفاوتی دارد – یک مثقال صیرفی چند قیراط است
نقره چند نصاب دارد و کدامند – دویست درهم چند
مثقال صیرفی است – یک درهم چند نخود است – ده درهم
چند مثقال شرعی و چند مثقال صیرفی است –

درس سی و نهم

شرایط وجوب زکوة غلات اربع

شرایط وجوب زکوة در غلات اربع دو چیز است
اول آنکه در ملک شخص نمو کنند یا آنکه قبل از دانه
بستن گندم و جو و مویز زرد یا سرخ شدن خرما باو
منتقل کرده ند دوم نصاب هر یک از غلات اربع
یک نصاب دارد و آن سیصد صاع است که معادل
است با دویست و هشتاد و هفت من تبریز و ۴۷ سیر و
سه مثقال و در کمتر از آن زکوة نیست و در زیادتر
از آن واجب است اگرچه یکسیر باشد

کتاب

تبصره صاع معادل است با ۳۸ سیر و ده مثقال و ربع

زکوة هر یک از غلات اربع عشر است اگر دیمی بعمل آمده باشد یا آب جاری خورده باشند و نصف عشر است که با آب دستی آب خورده باشند و اگر هر دو قسم آب خورده باشند اغلب را ملاحظه کرده و بحکم آن رفتار نمایند و در صورت تساوی سه ربع عشر باید داد یعنی که آنها را نصف کرده از نصفی عشر و از نصف دیگر نصف عشر باید داد $\frac{۳}{۴}$

وقت تعلق زکوة بغلات زمانی است که اسم گندم و جو و مویز و خرما بر آنها اطلاق شود

وقت اخراج زکوة غلات زمانی است که بدست آید

اعتبار نصاب در غلات

در غلات اربع بعد از وضع مخارج از قبیل تخم و حصه برزگر وغیره نصاب معتبر است هرگاه بعد از وضع مخارج آنچه باقی ماند بقدر نصاب باشد زکوة واجب

زکوة

زکوة ندارد

والا فلا

مسائل

۱- در کمتر از نصاب زکوة واجب نیست

۲- عین مال را بعنوان زکوة میتوان داد بلکه قیمت آن هم جایز است

۳- در وقت اخراج زکوة نیت شرط است

درس چهلم

مستحقین زکوة مستحقین زکوة هشت صنفند اول و دوم فقرا و مساکین و ایشان کسانی هستند که مالک قوت یکساله خود و عیال خود نباشند و عاجز از کسب صنعت کافیه هم باشند سیم کسانی که مأمور جمع آوری و تقسیم زکوة باشند چهارم کفاریکه در جهاد بمسلمانان کمک نمایند پنجم بنده که بنزد آقایش بزحمت زندگانی کند ششم قرض داریکه از دادن قرض خود عاجز بوده و از قرض هم در غیر معصیت

صرف نموده هشتم در راه ماندگانیکه نتوانند
خود را بجائی برسانند اگرچه در وطنشان غنی باشند
بشرط آنکه سفرشان معصیت نباشد
و نباشد مسافریکه مهمان باشد هشتم در راه
خدا ساختن پل و مساجد و مدارس و راه
و جهاد در وطن و سرحد و اسلام و غیره
تتمه فقیر شخص محتاج است که از مردم سؤال نکند مسکین
محتاج است که از فقیر حالش بدتر باشد
زکوة فطره زکوة فطره مقداری مال است که
هرسال وقت عید رمضان باید داد
بهر شخص بالغ عاقل آزادی که مالک قوت یکساله
خود و عیالش باشد در سال یکمرتبه زکوة واجب
است زکوة فطره بنوشتن ماه شوال واجب میشود
از طرف خود و عیال واجب النفقه اش فطره میکند
از مغرب شب عید رمضان بر او وارد شود باید

زکوة فطره را باید بدهد و واجبست
برای هر شخصی سرانه یکصاع جنس
بمستحقین زکوة باید بدهد و وقت آن
اول شب عید است تا وقت نماز عید

سؤالات

شرایط وجوب زکوة در غلات اربع چند چیز است و مقدار
از غلات اربع چند داشته باشد صاع چند من است و در
اربع مسائل است یا نه ؟ - در چه صورت باید عشر داد و در چه
صورت باید نصف عشر داد ؟ - نصف عشر چه وقت باید داد
زکوة بغلات چه وقت تعلق میگیرد ؟ - زکوة غلات را چه وقت
باید داد ؟ - چه وقت در غلات نصاب معتبر است ؟ - در کمتر از
نصاب و ما بین نصابها زکوة هست یا نه ؟ - عین مال را بعنوان
زکوة باید داد یا قیمتش هم جایز است ؟ - در اخراج زکوة نیت
شرطست یا نه ؟ - مستحقین زکوة چند صنفند و کدامند -
فرق میان فقیر و مسکین چیست ؟ - زکوة فطره بر که واجبست
زکوة فطره در چه وقت واجب میشود ؟ - از طرف کدام اشخاص باید
زکوة فطره داده شود ؟ - برای هر یکنفر چقدر باید زکوة داد
زکوة فطره را از چه چیز باید داد ؟

درس

خمس

چهل و یکم

خمس بهفت چیز واجب است اول غنیمتی که از کفار در جنگ بدست آید دوم آنچه از معادن استخراج نماید که بعد از وضع مخارج معادل بیست مثقال طلا قیمت داشته باشد سوم آنچه از دریا بغوص بیرون آورند از قبیل دُر و مرجان و غیره بشرط آنکه بعد از وضع مخارج قیمت آن مساوی یکمثقال شرعی طلا باشد چهارم مال حلالیکه مخلوط بحرام شود بقسمیکه تمیز داده نشده و صاحبش معلوم نباشد پنجم آنچه از منافع تجارت و صناعت و زراعت زیاد آید بعد از وضع مخارج سالیانه خود و عیالش بطور اقتصاد ششم زمینیکه کافر ذمی از مسلمان بخرد هفتم گنجیکه سکه اسلام نداشته باشد بشرط آنکه معادل بیست مثقال شرعی طلا ارزش داشته باشد

تقسیم خمس خمس بشش قسمت میشود سه سهم آن مال امام زمان است که در زمان غیبت امام بفقیه جامع الشرایط باید برسد و سه سهم دیگر بفقیران و یتیمان و ابناء سبیل سادات هاشمی باید برسد هرگاه مستحق خمس در بلدی موجود نباشد جایز نیست بجای دیگر خمس را حمل کنند

درس چهل و دوم

انفال انفال عبارت از اموالی است که علاوه بر حق خمس مختص بامام است از این قرار هر زمینیکه اهلش هلاک شود یا آنکه بدون جنگ تسلیم مسلمین نمایند یا اهلش انجا را ترک کنند و کلیه اراضی موات که صاحبی نداشته باشد و نیزارها و کوهها و بطون رودخانه‌ها و املاک و اشیاء نفیسه مختصه بملوک حرب در صورتیکه مغصوب نباشد و غنائمیکه بدون اجازه امام گرفته و میراث کسیکه وارثی نداشته

نداشته باشد معادن ظاهره و باطنه در عصر ایضا
امام مشترک ما بین تمام مردم است

سؤالات

خمس در چند چیز واجب است و کدام است ۱ـ خمس بچند قسمت میشود
هرگاه مستحق خمس در بلد موجود باشد آیا جایز است حمل خمس بجای دیگر
انفال چیست ۱ـ معادنیکه در عصر غیبت امام یافت شود متعلق بکیست

کتاب صوم

درس چهل و سوم

روزه عبارت است از امساک از مفطرات با نیت

مفطرات یا مبطلات روزه

مبطلات روزه از این قرار است اکل و شرب
و رسانیدن غبار غلیظ بحلق و قی کردن عمداً و غیره
منصره مبطلات روزه منحصر باشیاء مذکوره نیست بلکه اشیاء
دیگر هم هست که این مختصر گنجایش ذکر آنها را ندارد

مسائل

۱ـ برای افطار روزه ماه رمضان و نذر معین
و قضای رمضان بعد از زوال کفاره واجب است
۲ـ کفاره روزه رمضان و نذر معین یکی از سه چیز است
اول آزاد کردن یک بنده دوم شصت روز متوالی
روزه گرفتن سوم شصت گدا طعام دادن و کفاره
قضای رمضان بعد از زوال اطعام ده مسکین و در
صورت عجز سه روز روزه گرفتن است
۳ـ هرگاه موجب کفاره مکرر شود کفاره هم تکرار میشود

اقسام روزه روزه بر چهار قسم است واجب
و مستحب و حرام و مکروه

روزه های واجب شش قسم است اول روزه ماه
رمضان دوم روزه کفاره سوم روزه قضای ماه رمضان چهارم
روزه حج پنجم روزه نذر و شبه آن ششم روزه روز سیم اعتکاف

روزه های حرام روزه های حرام عبارت است از
روزه عیدین و ایام تشریق برای کسیکه در منی باشد

و روزه نذر معصیت و یوم الشک بقصد رمضان
و روزه صمت و وصال و روزه واجب در سفر

تبصره روزه صمت آن است که در نیت نذر کند که از صبح تا غروب حرف نزند روزه وصال آن است که در نیت قصد کند که از سحر تا سحر دیگر چیزی نخورد یا آنکه دو روز پی در پی تا شبیکه در وسط آن دو است روزه بدارد

درس چهل و چهارم

روزه ماه رمضان

ثبوت ماه رمضان ماه رمضان بیکی از سه چیز ثابت میشود اول رؤیت هلال دوم گذشتن سی روز از شعبان سوم شیاع یا شهادت عدلین بر رؤیت هلال

روزه رمضان واجب است بر هر شخص بالغ عاقل مقیم سالم از مرض

نیت روزه — در روزه رمضان قصد قربت کافیست و در غیر آن تعیین لازم است و وقت نیت روزه قبل از طلوع فجر صادق است و مدت روزه از طلوع

فجر صادق است تا مغرب همان روز

اشخاصیکه روزه آنها صحیح نیست

اشخاصیکه روزه آنها صحیح نیست از این قرار است اول مسافر دوم مریضیکه قادر بر گرفتن روزه نباشد سیم مریضیکه ظن بضرر حاصل نماید چهارم مرد پیر و زن پیریکه از روزه گرفتن عاجز باشند پنجم کسیکه بواسطه تشنگی نتواند روزه بگیرد ششم زنیکه وضع حملش نزدیک باشد و مرضعه که شیرش کم بوده و احساس خطر نسبت بطفل نماید

تذکره قسم اول و دوم باید روزه را قضا نماید قسم سوم و چهارم فقط برای هر روزی یکمد طعام باید بدهند و قسم پنجم علاوه بر دادن طعام باید قضا انرا هم بگیرد و قسم ششم فقط باید قضاء انرا بگیرد

تبصره مد معادل است با ۹ سیر و ۹ مثقال و ۱۲ نخود و نیم

اعتکاف اعتکاف عبارت است از مکث نمودن در یکی از چهار مساجد مسجد مکه و مسجد مدینه

و مسجد کوفه و مسجد جامع بصره و جز اینها اعتکاف
اساساً مستحب است و احکامش مفصل است لذا
در این مختصر از بیانش صرف نظر شده و همچنین بسط
روزه های مستحبی و مکروه هم ذکر نشد

سؤالات

روزه چیست - مبطلات روزه چند چیز است و کدامند؟ - در کدام روزه کفاره واجب است - کفاره روزه رمضان و قضاء معین چیست - کفاره قضاء رمضان بعد از زوال چیست - هرگاه موجب کفاره تکرار شود کفاره هم مکرر میشود یا نه - روزه بر چند قسم است - روزه های واجب چند قسم است و کدامند - روزه های حرام کدامند - روزه یقینی چیست - ماه رمضان بچه چیز ثابت میشود - روزه رمضان بر که واجب است - در روزه و قضا قصد قربت کافی است یا نه - وقت نیت روزه کی است - مدت روزه چند است - اشخاصیکه روزه آنها صحیح نیست کدامند - اعتکاف عبارت از چیست -

کتاب حج — درس چهل و پنجم

حج — حج عبارت است از زیارت مکه مطابق ترتیب شرع

حج الاسلام — حج الاسلام آن است که بر حسب شرع با شرائط معینه بکسی واجب میشود و گاهی هم بواسطه نذر و شبه آن و افساد و نیابت واجب میشود

حج الاسلام واجب است بر هر شخص بالغ عاقل آزادی که استطاعت مالی و بدنی داشته باشد ●

تبصره — مراد از استطاعت مالی آن است که دارائی شخص باندازه مخارج رفتن و برگشتن خودش از جهت آذوقه و مرکب سواری لایق بحالش بوده باشد و هم چنین مخارج عیال واجب النفقه خود برای تمام مدت سفرش باشد و خانه و لباس و خادم و حیوان سواری و کتب علمیه لایق بحالش از دارائی مستثنی است و مراد از استطاعت بدنی آن است که مریض نبوده و قدرت مسافرت بمکه را داشته باشد و راه هم امن باشد

هرگاه در سال اول استطاعت رفتن بمکه ممکن نشود واجب است که در سال دوم برود

اقسام حج — حج بر سه قسم است حج تمتع و افراد و قران

حج تمتع بر کسی واجب است که منزلش از مکه شانزده فرسخ و بیشتر دور باشد و حج افراد و قران بر کسی واجب است که دور

منزلش از مکه شانزده فرسخ باشد

هریک از اقسام حج یک عمره دارد ولی عمره تمتع بحج متصل است

و عمره قران و افراد از حج آن دو مؤخر است

افعال عمره تمتع افعال عمره تمتع پنج چیز است احرام طواف
دو رکعت نماز طواف سعی بین صفا و مروه تقصیر

افعال حج چهارده چیز است احرام وقوف بعرفات وقوف
بمشعر الحرام افاضه از مشعر بمنی رمی جمره عقبه نحر حلق یا تقصیر
طواف زیارت دو رکعت نماز طواف سعی بین صفا و مروه
طواف نساء دو رکعت نماز طواف نسا مبیت بمنی رمی جمرات ثلاث

تبصره تقصیر یعنی مقداری از ناخن یا مقداری از موی بدن را گرفتن
تمام افعال عمره تمتع و حج بترتیب در این شعر که منسوب بشیخ بهائی است
ذکر شده از آن حفظ کنند که کار شما را آسان مینماید

اَطَرسْتَ للعمرة اجعل نهج   اَوَوَاْ رَنحطْ رَسْ طَرمَرْ تحج

و معلم باید معانی هریک از افعال تمتع و حج را از خارج بشاگردان بفهماند
و نیز با آنها بفهماند که برای افعال حج و عمره رساله‌ها مخصوص نوشته شده
که در موقع حج باید بآنها مراجعه نمایند و آن رساله را مناسک حج گویند

درس چهل و ششم

جهاد واجب است بر هر بالغ و عاقل ذکور آزاد بشرط دعوت
امام یا نایب خاص او

جهاد از اشخاص عذردار از قبیل پیران و کوران و مریضها
که عاجز باشند ساقط است

جهاد با سه طایفه واجب است

طایفه اول یهود و نصاری و مجوس که باید با آنها جهاد کرد
تا اینکه یا مسلمان شوند یا بشرایط ذمه ملتزم گردند
شرایط عهد ذمه از این قرار است اول آنکه قبول جزیه نمایند
و مقدار آن بسته بنظر امام است دوم آنکه مطیع احکام مسلمین
باشند سوم آنکه مسلمین را اذیت نکنند چهارم آنکه محرمات را
علناً مرتکب نشوند مانند شرب خمر و غیره پنجم آنکه معبد برای
خود نسازند و ناقوس نزنند

هرگاه بشرایط ذمه ملتزم شوند در پناه اسلام درآمده
مال و جان و ناموس آنان محفوظ خواهد بود

طایفه دوم غیر کتابی هستند با ایشان باید جهاد کرد تا اینکه اسلام قبول نمایند یا کشته شوند و جزیه گرفتن از آنان پذیرفته نیست

طایفه سوم کسانی هستند که بر امام باغی شوند یا کشته گردند

درس چهل و هفتم

دفاع دفاع عبارت است از جلوگیری مسلمین از کفار هر وقت که کفار اراده تصرف ممالک اسلامی را بنمایند اگر چه بیک وجب باشد یا آنکه مسلمین را اسیر کنند و یا اموال ایشان را بغارت ببرند در اینصورت دفاع واجب است بر تمام مسلمین از زن و مرد و صحیح و مریض و غیره چه در زمان حضور امام و چه در زمان غیبت امام باشد

تبصره پس معلوم شد که جهاد مختص بزمان حضور امام است و دفاع اختصاص بزمان حضور امام ندارد و چون دفاع واجب است پس مقدمات آن هم از تحصیل علم نظام مطابق مقتضای زمان و تهیه اسلحه تازه و غیره لازم است خداوند بمسلمین گوش شنوا و چشم بینا بدهد

کتاب امر بمعروف و نهی از منکر

امر بمعروف یعنی وا داشتن باطاعت قانون شرع

نهی از منکر یعنی باز داشتن از مخالفت قانون شرع

امر بمعروف و نهی از منکر بچهار شرط واجب میشود اول آنکه آمر و ناهی عالم بقانون بوده و معروف را از منکر تمیز بدهد دوم آنکه ضرر جانی یا مالی برای خود یا یکی از مؤمنین نباشد سوم آنکه احتمال اثر کردن بدهد چهارم آنکه ترک کننده معروف و بجا آورنده منکر در کار خود اصرار داشته باشد

تبصره معروف اگر واجب باشد امر بآن واجب اگر مستحب باشد امر بآن مستحب است و منکر اگر حرام باشد نهی از آن واجب اگر مکروه باشد نهی از آن مستحب است و نهی از منکر مراتب دارد اول باظهار کراهت قلبی آنگاه بعد بزبان بعد بتنبیهات دیگر و غیره

سؤالات

جهاد بر که واجب است ؟ جهاد از کدام اشخاص ساقط است ؟ جهاد با چند طایفه واجب است ؟ دفاع یعنی چه ؟ دفاع بر که واجب است ؟ شرایطش چیست ؟ چه فرق است ما بین جهاد و دفاع ؟ امر بمعروف یعنی چه ؟ نهی از منکر بچند شرط واجب است ؟ و کدامند ؟ در چه وقت امر بمعروف واجب و در چه وقت مستحب است ؟ چه وقت نهی از منکر واجب و در چه وقت مستحب است ؟ مراتب نهی از منکر چیست ؟

کتاب تجارت — درس چهل و هشتم

اقسام کسب

کسب بر پنج قسم است واجب و مستحب و حرام و مکروه و مباح

کسب واجب آنستکه معیشت و گذران انسان منحصر بآن باشد
کسب مستحب آنستکه غرض از آن توسعه معیشت عیال شخص باشد
کسب حرام آن است که شرعاً ممنوع باشد
کسب مکروه آنستکه نکردن آن بهتر است مثل صرافی و کفن فروشی و غیره
کسب مباح آن است که غرض از آن زیاد شدن مال باشد با عدم احتیاج و ضرور

اقسام کسبهای حرام

کسبهای حرام شش قسم است

اول خرید و فروش اشیاء نجس مثل شراب و مانند آن و میته و خون و بول و سرگین حیوانات حرام گوشت و روغن نجس الا برای سوزانیدن در زیر آسمان دیگر سگ و خوک بری مگر سگ شکاری و سگ گله و سگ حافظ خانه و بوستان

دوم خرید و فروش آلات طرب مانند تار و کمانچه و غیره و آلات قمار از قبیل ورق آس و گنجفه و شطرنج و نرد و امثال آنها

سیم چیزهائیکه مقصود از آنها کمک بر فعل حرام باشد مثل خرید و فروش انگور یا خرما برای شراب ساختن و فروختن سلاح بدشمنان دین و دادن منازل برای محرمات و فروختن چوب برای ساختن بت و غیره

چهارم خرید و فروش چیزهائیکه انتفاع در آنها نیست از قبیل بوزینه و خرس و سگ ماهی و سنگ پشت و غیره و اما خرید و فروش سباع جایز است

درس چهل و هفتم

پنجم کسب چیزهائیکه فعل آنها حرام است مثل غنا خواندن در غیر عروسی و حفظ کتب ضلال برای غیر رد بر آنها و نوحه گری بباطل و هجو کردن مؤمنین و تعلیم و تعلم سحر و شعبده و قیافه و قمار و غش در اموال و زینت کردن مردان بچیزهای حرام و کمک بظلمه و ظلمشان

ششم کسب چیزهائیکه فعل آنها واجب است مثل اجرت گرفتن برای غسل و کفن و دفن و نماز اموات و اجرت گرفتن برای حکم

دادن در شوه دادن و گرفتن برای حکم

آداب تجارت مستحب است که مسائل حلال و حرام بیع را بداند تا اینکه بیع فاسد و صحیح تمیز داده و از ربا هم سالم بماند و کراهت دارد مدح کردن بایع و مذمت کردن مشتری و کتمان عیب و قسم خوردن به بیع و داخل شدن در معامله دیگری بقصد خرید برای خودش

عقد بیع عقد بیع دارای یک ایجاب است مثل لفظ بعت و یک قبول مثل لفظ اشتریت و ایجاب از طرف بایع و قبول از طرف مشتری است

عقد بیع صحیح است از کسیکه عاقل و بالغ و رشید و مالک باشد یا کسیکه قائم مقام آن باشد

کسانیکه قائم مقام شخص واقع میشوند شش نفرند از این قرار پدر و جد پدری و وصی و وکیل و حاکم شرع و امین او و عقد غیر از این اشخاص منوط باجازه مالک است

درس پنجاهم

شرایط مبیع شرایط مبیع از این قرار است اول آنکه مبیع شرعا قابل ملکیت باشد بنا بر این بیع اغلب حشرات و فضلات انسان و اراضی مفتوحة العنوه جایز نیست دوم آنکه تسلیم مبیع مقدور باشد بنا بر این بیع پرندگان تو هوا جایز نیست سوم آنکه مبیع ملک طلق باشد بنا بر این بیع ملک وقف جایز نیست مگر در صور و عائد صرف وقف چهارم آنکه مبیع مشاهد یا موصوف باشد بقسمیکه رفع جهالت نماید پس هرگاه مبیعی را بوصف خرید بعد از بیع معلوم شد که مطابق وصف نیست مشتری حق فسخ خواهد داشت پنجم آنکه هرگاه مبیع مکیل یا موزون یا معدود باشد معرفت مقدار آن لازم است و همچنین است هرگاه ثمن یکی از آنها باشد

شرایط ثمن ثمن باید از حیث قدر و جنس و وصف معلوم باشد پس اگر برخلاف این بیعی واقع شود مشتری بعد از قبض مبیع ضامن خواهد بود که اگر تلف شود قیمت یوم التلف را ببایع بپردازد

تبصره مراد از مبیع متاعی است که خرید و فروش میشود و مراد از ثمن قیمت آن است

سؤالات

کسب بر چند قسم است. کسب واجب کدام است. کسب مستحب کدام است. کسب حرام چیست. کسب مکروه کدام است. کسبهای حرام چند قسمند و کدامند. آداب تجارت را بگوئید. عقد بیع چه گونه است. عقد بیع از که صحیح است. کسانیکه قائم مقام شخص میشوند کیستند. شرائط مبیع را بیان نمائید. شرائط ثمن چیست. قسم اول از کسبهای حرام کدام است. قسم چهارم از کسبهای حرام کدام است. بیع طفل ممیز جائز است یا نه. با شخص سفیه معامله چگونه است. با دیوانه معامله کردن چگونه است.

درس پنجاه و یکم

اقسام بیع بیع باعتباری چهار قسم است: بیع نقد و نسیه و سلم و سلف و کالی بکالی

بیع نسیه آن است که مبیع حاضر و ثمن بوعده باشد

بیع سلف و سلم آن است که ثمن حاضر و مبیع بوعده باشد

بیع کالی بکالی آن است که مبیع و ثمن هر دو بوعده باشد و این قسم بیع جائز نیست

تبصره - بیع باعتبار بر چهار قسم است یعنی باعتبار موجود بودن مبیع و ثمن هر دو یا بوعده بودن آن هر دو یا موجود یکی و بوعده بودن دیگر بر چهار قسم است یعنی بیع سلف و سلم یعنی پیش خرید و پیش فروش کردن است

شرائط بیع سلم و سلف شرائط بیع سلم شش چیز است اول ذکر جنس دوم ذکر وصف بقسمیکه رافع جهالت باشد سیم قبض ثمن قبل از تفرق چهارم تعیین مبیع از حیث وزن یا کیل پنجم تعیین مدت ششم آنکه مبیع در سر وعده عام الوجود باشد

هر چیزیکه وصف آن ضبط نشود بیع سلم و سلف در آن جائز نیست از قبیل گوشت نان و پوست جواهرات

اقسام دیگر بیع بیع از حیث اخبار براس المال و عدمش بر چهار قسمست مساومه مرابحه مواضعه تولیه - بیع مساومه آن است که بدون ذکر راس المال واقع شود خواه مشتری عالم براس المال باشد یا نباشد

بیع مرابحه آنستکه مبیع را زاید بر رأس المال بفروشد
و شرط آن علم هر یک از بایع و مشتری است بمقدار رأس
المال و بایع را است باید بگوید و الّا اگر بعد از بیع کذب
ظاهر شود و مشتری مخیر خواهد بود بین رد یا قبول

بیع مواضعه آن است که بکمتر از رأس المال بفروشد
شرایط آن همان شرایط بیع مرابحه است

بیع تولیه آن است که برأس المال بفروشد و شرط آن علم
هر یک از بایع و مشتری است بمقدار رأس المال

درس پنجاه و دوّم

ربا ـ ربا عبارتست از بیع مثلین بیکدیگر با زیاده
مثل یکمن گندم بدو من گندم و هکذا

شرط تحقق ربا دو چیز است اوّل اتحاد در جنس دوّم آنکه
مبیع مکیل یا موزون باشد پس در صورت اختلاف در
جنس ربا نیست و همچنین در مبیعی که معدود باشد
در چها و جا جایز است : اوّل بین پدر و فرزند دوّم بین

آقا و بنده سیّم بین شوهر و زن چهارم بین کافر حربی و مسلمان
بشرطیکه مسلمان ربا بگیرد

بیع میوه جات بیع میوه جات قبل از ظاهر شدن آنها
جایز نیست و بعد از آن جایز است بشرط القطع یا آنکه چیزی
دیگر با آنها ضمیمه شود

عیب عیب مبیع عبارتست از هر زیاد و کمی از اصل
خلقت طبیعی خواه آن زیادی و کمی اصلی باشد و خواه عارضی

سؤالات

بیع اعتباری بر چند قسم است . بیع نقد کدام است . بیع نسیه کدام است
بیع سلم و سلف چیست . بیع کالی بکالی کدام است . شرایط بیع سلم
و سلف چیست . بیع از حیث اعتبار رأس المال چند قسم است . و کدام است
بیع مساومه کدام است . بیع مرابحه کدام است . بیع مواضعه یعنی چه .
بیع تولیه کدام است . ربا چیست . ربا بچه چیز محقق میشود . و کدام
در چند جا ربا جایز است . بیع میوه جات در چه وقت جایز است .
و در چه وقت جایز نیست .

خاتمه

فلسفه طهارات ازاله نجاسات و کثافات از بدن و لباس

و دفع عفونت و اجتناب از ابتلای بامراض مسریه

فلسفهٔ وضوء و غسل فلسفهٔ وضوء و غسل نظافت بدن و دفع کثافت و حفظ الصحه است

فلسفهٔ نماز توجه بخدای متعال و او را حاضر و ناظر دانستن و اجتناب از مال الحرام و مغصوبیت بواسطه عدم قبولی آنست

فلسفهٔ نماز جماعت فلسفهٔ نماز جماعت عبارتست از اطلاع بر حالات یکدیگر و شنیدن مطالب مفیده برای مصالح عامه

فلسفهٔ نماز جمعه فلسفهٔ نماز جمعه همان فلسفهٔ نماز جماعت است بطریق اکمل باینمعنی که در نماز جمعه علاوه بر اهالی بلد باید مردمان اطراف هم تا دو فرسخی در بلد حاضر شده و از اجتماع با خویش استفاده نمایند

فلسفهٔ روزه فلسفهٔ روزه اظهار خضوع نسبت بمبدء و اطلاع از حال فقراء و مساکین و رعایت حال آنان است

فلسفهٔ زکوة فلسفهٔ زکوة و وجوهات برای مصارف منافع عمومی از قبیل نظام و امنیت و حفظ سرحدات و استقلال مملکت و تاسیس مدارس

و دار العجزه و غیره است

فلسفهٔ خمس فلسفهٔ خمس و وجوهات برای مخارج امام و منافع عمومی و اعانت سادات فقیر و یتیم و ابن السبیل است

فلسفهٔ حج فلسفهٔ حج عبارتست از اظهار اطاعت بخدای متعال و اطلاع از اخلاق و عادات مختلفه و سیاحت بلاد و انتشار اخبار و اکتساب فوائد بیشمار

فلسفهٔ جهاد فلسفهٔ جهاد عبارتست از توسعه مملکت و اشاعه دیانت ببلاد

فلسفهٔ دفاع حفظ استقلال مملکت و دیانت اسلامی است

فلسفهٔ امر بمعروف فلسفهٔ امر بمعروف و نهی از منکر عبارتست از نظارت در اجرای قانون و جلوگیری از نقض مواد آن و حفظ مصالح عامه.

فلسفهٔ تجارت فلسفهٔ تجارت عبارتست از ازدیاد ثروت در مملکت و رفع حوائج عامه

معاصی کبیره

معاصی کبیره افعالی است که ارتکاب آنها موجب عقاب و بدبختی دو دنیا و آخرت است و بعضی از آنها از این قرار است

شرک بخدا فرار از جهاد سحر کردن ربا خوردن نسبت بد بمردم

دادن اکل اموال یتیمان بباطل سوگند بدروغ یاد کردن
یأس از رحمت خدا تعالی عاق والدین شدن غصب مال غیر
قطع صله رحم کم فروشی اعانت بظالم در ظلم ترک عبادات
واجب - گوشت خوک و مردار خوردن زنا هجو کردن مردم
ترک عفت

تقلید و لزوم آن

تقلید در اصول دین باید شخص اجتهاد نماید و در فروع لازم است که از مجتهد جامع الشرائط تقلید کند مگر اینکه خود مجتهد باشد یا بتواند عمل باحتیاط نماید

تبصره (۱) معلم باید معنای معاصی کبیره را با مفاسد اخلاقی و اجتماعی آنها را از خارج شرح داده کاملاً وخامت عاقبت ارتکاب آنها را بشاگردان خاطر نشان نماید

(۲) در خصوص شرعیات نیز خاطر نشان نماید که مواد این مختصر مطالب دوره ابتدائی نیست بلکه در ابتدائی فقط کلیاتی ذکر شده و برای تکمیل آن باید بکتب مبسوطه و رساله‌های علمیه رجوع نمایند

مطبعه کتبخانه جمال الدین شمسی عبدالرحیم طبع
۱۳۳۹

٢٩٧/
٠٧
ب
٩٣٣
ت